

CELİLİNİN HECR-NÂME'Sİ

Prof. Dr. Hüseyin AYAN

Hâmidî-zâde olarak bilinen Celîlî (893 H./1487 M.-977 H./1569 M.), Bursa'da doğmuştur. Diğer Celîlî'lerden ayırmak için Bursa'lı Celîlî, diye adlandırıldığı yerler de vardır. Asıl adı: Abdülcelîl'dir. O devirlerde, doğum tarihi bilinen müs-tesnâ şâirlerdendir.

Edebiyat tarihimizde, dört tane Celîlî mahlasını almış şâir vardır:

1. Edirne'li Celîlî'dir. "Penbe-dûz" olarak tanınır (1).
2. Bursa'lı Celîlî'dir. Sultan Bâyezîd devrinde yaşamıştır (2).
3. Kadı Celîlî'dir. Adı: Abdülcelîl olup, Abdülganî Efendî'nin küçük kardeşi-
dir (3).
4. Hâmidî-zâde Celîlî'dir ki, yazımıza onun Hecr-nâme adlı mesnevisi konu edilecektir.

Hâmidî-zâde Celîlî'yi, Sehî Bey (4), İznikli olarak göstermiştir. Latîfî de tez-kiresinde (5), ona uymuştur. Celîlî'nin hayatı ve eserleri hakkında, Türk Kültü-rü'nü araştırma enstitüsü'nün hazırladığı Prof.Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ Armağanı'nda geniş bilgi verilmiştir. Daha sonra Mihek-nâme (6)'si vesilesiyle Celîlî'ye dair bâzı hususlara temas olunmuştur.

Celîlî'nin "Hamse sahibi" bir şâir olduğu artık kesinlik kazanmıştır. Onun hamsesinde:

-
- (1) Latîfî, Teskire-i Latîfî, İstanbul, İkdâm Matbaası, 1314, s. 119; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-u'arâ (Dr. İbrahim KUTLUK), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1978, s. 259
 - (2) Adı geçen eserlerin aynı sahifelerinde.
 - (3) Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ (Dr. İbrahim KUTLUK), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1978, s. 260
 - (4) Sehî Bey, Heşt-Behîşt, Süleymaniye (Hamidiye) Kütüphanesi No: 1503 v. 85b-86a (Turgut Karacan-Görül Şimşek-Ayan) Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sezuniyet Tezi, s. 159
 - (5) Latîfî, Tezire-i Latîfî, İstanbul, Matbaası, 13134, s. 119
 - (6) Prof.Dr. Harun Tolasa Armağanı, Ege Üniversitesi yay. 1983

- I- Husrev ü Şirin,
- II- Leylâ vü Mecnûn
- III- Gül-i Sad-berk (Gül-i Sad-berk-i Bi-hâr),
- IV- Hecr-nâme,
- V- Mehek-nâme, vardır.

Hâmidî-zâde Celîlî'nin bunlardan başka:

1. Divan'ı,
2. Şeh-nâme Tercümesi (Ele geçmemiştir).
3. Yusûf u Züleyhâ (Ele geçmemiştir)'sı da bulunmaktadır.

Türk Edebiyatında ilk hamseyi Ali Şir Nevâyî (844 H./1441 M.-907 H./1501 M.) yazmıştır. Onu takiben de Hamdullah Hamdî (953 H./1449 M.-h09 H./1503 M.) ikinci hamseyi edebiyatımıza kazandırmıştır. Üçüncü sıraya, arada büyük bir boşluk (') bırakılarak, Taşlıcalı Yahyâ (ö. 990 H./1582 M.) yerleştirilir. Bu boşluk (') içinde, hamselerine aldıkları eserleri ele geçmemiş olanları saymazsak, bugün hamsesinin bir nüshası elde bulunan Celîlî ile iki hamse sahibi Lâmi'î Çelebi (ö. 938 H./1532 M.) de vardır. Celîlî, hamsesini 920 H./1515 M. yıllarında Lâmi'î Çelebi ise iki hamsesini, nihâyet ölümünden önce (938 H.) tamamlamışlardır. Halbuki Taşlıcalı Yahyâ Bey Gencine-i Râz'ı (947 H./1540 M.), Gülşen-i Envâr'ı (958 H./1551 M.) yıllarında yazmıştır. Geçekten hamse sahasında Hamdullah Hamdî ile Yahyâ Bey arasında meydana gelen boşluk, bu sahada eser yazılmadığından değil de yapılan araştırmaların yetersizliğinden ortaya çıkmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Hâmidî-zâde Celîlî'nin "Külliyât" (1)'inde sondan bir önceki mesnevinin adı: Hecr-nâme'dir (2). Merhûm Agâh Sırrı Levend, Hecr-nâme'yi "Sergüzeşt-nâmeler, Hasbihâller (3) arasında saymaktadır.

Celîlî'nin hamsesinde dördüncü mesneviyi teşkil eden H e c r - n â m e , 483 beyitten ibaret olup 915 yılında yazılmıştır. Şâir, mesnevîsinin sonuna:

Tokuz yüz on beşe irmişdi târih
Ki silk-i nazma geldi HEKR-NÂME
HAZÂN-NÂME hem itsem n'ola nâmın
GÜL-İ ŞAD-BERKden şöñ yazdı hâme

eklediği dörtlük ile, Hecr-nâme'nin yazılışını 915 H. (1509/1510) olarak tesbit etmektedir. Bu dörtlüğün yardımıyla eserin bir adının da H a z â n - n â m e

(1) Blochet. Biblogheque Nationale Kataloğu, Türkçe Yazmaları No: 364.

(2) a. g. e. v. 108b-121a

(3) Agah Sırrı Levend, Türk Edebiyatı Tarihi, c. I, s. 142.

olduğunu öğreniyoruz. H e c r - n â m e veya H a z â n - n â m e adının verildiği bu mesnevi, "Besmele" ile başlamaktadır.

Besmele nazm-ı 'âlem-ârâdur Nâme-i zü'l-celâle tuğrâdur

Besmele, harf harf çeşitli benzetmelerle açıklandıktan sonra aynı meâlde Arapça üç beyitle son bulur. 20 beyit içinde açıklamasını bulan Besmele'den sonra da "tahmîd" e geçilir. "Tevhîd" de diyebileceğimiz bu kısım 60. beyitte biter. "Na't" 61.-84. beyitler arasındadır. "Çâr-yâr"dan Ebûbekir için 85.-89.; Ömer için 90.-94.; Osmân için 95.-99.; Ali için 100.-104. yazdıktan sonra, topluca 105.-109. beyitlerde övülmektedirler.

Celîlî, bu küçük nesnevîde de usûle ve ananeye uymuştur. Böylece "hikâyesine" 110. beyitten itibaren geçer:

Dinle bir hoş hikâyet eyleyeyin	Ni hikâyet şikâyet eyleyeyin
Diyeyin saña dâğ-ı derdümden	Eşk-i gülgün u rüy-ı zerdümden

dedikten sonra da "rengin bir fesâne" yazmak istediğini belirtir, bu efsânenin:

Sümbül-i ter haţ-ı siyâhî ola	Harfler sebze vü giyâhî ola!
Sürhü gül-zardan hikayet ide	Laciverdi çemen rivayet ide!
Her elif ser-keş ola serv gibi	Nokta pervaz ide tezerv gibi!

Böylelikle:

Servler anda dûd-ı âh olsun Sine peykânları giyâh olsun!

"Kanlı gözyaşları bahçesi, göz su dolabı, yaşları ise çağlar deresi olsun!

Dikkatleri kendisine çeken Celîlî, "mâcerâsım" şöyle anlatır:

Aşk mihnetinle derdinin yoldaşı olarak aşk memleketinde dolaşırdım. Akranlarımı kıskanarak, dostların öğütlerini dinleyerek, bir taraftan üstünlük ve olgunluk, diğer taraftan da makam, mansıp dilerdim. Günlerim böyle geçirdi. Muradımı da alırdım. Lâkin memleketimden uzaklaşmak aklımdan geçmezdi. Gençliğimi görenler, sana "seyr ü sefer münasibdür" dediler. Ay dolaşarak dolunay olur, kişi noksanını böyle tamamlar! Bunu kulağına küpe et, yola çık! dedikleri zaman âhlarla, vâhlarla yola koyuldum! Yolum bir uçsuz bucaksız denize vardı. Bir gemi gördüm. Vakarlı fakat yel gibi giderdi. Kaptan, gemiyi bir iki gün sonra "Hurrem-âbâd"a ulaştırdı. Böyle bir şehri Zühal'ın gözü bile görmemiştir. Evleri mermerden, sanki inci ve cevherdendir. Yerleri gümüştedir. Bahçeleri Çin "nakış-hânesi"dir. Eyvanları ile kemerleri, felekle boy ölçüşür. Câmii sağlam bir kale olup din kâbesi gibidir. Üzerinde "Lâilâhe illâllâh" yazılı olan kapılarından cennete yol vardır. Her şeyi kendine hâstır; suları hoş; bahçeleri rengârenk çiçekle dolu; gülleri, sevgilinin güzelliği gibi tâze, her mevsimi de bahar gibidir. Etrâfı ayş ve işret yeri olan bu yerde içilen şarap, humârlık vermez!

Bunu gören Celîlî, orada bir müddet kalmaya niyetlenir. Sonunun ne olacağını düşünmeden, etrafını zühdden bir duvarla çevirir. Meğer orası Cennet-âbâd değil miymiş? İçi hûrilerle dolu! Hele içlerinden biri! Bu güzelin tevsifi, divan edebiyatının en parlak tâbirleri ile yapılmaktadır. Celîlî, bu güzele âşık olur! Sararıp solar. Yanıp yakılır. Kendi kendini azarlar! Gönünü sıygaya çeker! Gönlü bunları işitip söze gelir: "Cânın temeli aşk'tır! Aşksız gönül, âbâd olmaz!" diyerek, aşkın nelere gücü yettiğini anlatır: "Her şey aşk ile diridir" hükmüne varır. Celîlî'ye "gönül"ün sözleri mâkûl gelir. Derdine çâre olmadığını anlar. Tekrar kendi kendine söylenip "terennüme" başlar. Onun bu, sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar süren sızlanmalarını duyan "Bir refik-i şefik" hâlini sormağa gelir. Ziyâret için geldiğini söyleyip hâlini, hâtırını sorar. Hâlini bilirsek, "tedbir" alırız, der. Bundan memnun olan Celîlî, "Bir gül-endâma mübtelâ oldum" deyip sözü uzatınca, dostu: "Ol ne bilsün seni ki hastesisin?" gibi sorulara başlar. Öğütlerde bulunur. Bu öğütleri beğenen Celîlî, sevgilisini bulmağa gider. Sevgilisi "gün gibi karşudan peydâ" olunca, Celîlî'nin hayretinden dili tutulur. Bunu gören sevgilisi ise, etrafındakilere, "bu deli de kim" der. Etrafındakiler ise: "Bir garîbdür! Gülistânun da andelîb" olsa olmaz mı? deyince "Meges olur mı hem-dem-i 'Ankâ ?" sözlerini hışımla söyler! Celîlî, bu sözler karşısında "harâb" olurken, dostu yanında bitiverir. Ona başından geçenleri anlatır: "Çâre" ister. "Sabr eyle!" öğütleriyle karşılaşır. Ayrıca yazmasını öğütler! Belki bunları okuyunca insâfa gelir! der. Celîlî de sabrı tükenince, eline kalemi alıp yazmaya başlar. İçini döker. Mektup bitince de birine verip gönderir. Sevgilisine ulaşan mektubu açtığında: "Za'ferân gibi bir kâğıt üstünde kara kan gibi yazılar" görür. Haberciyi fena hâlde tersler, ümidini kessin, der. Celîlî'ye bu kadar haber ulaşınca, eski derdi tâzelenir ve kendi kendine yine söylenmeye başlar. Tedbirin takdîri bozmadığını görünce, Allâh'ın inâyetini bekler. Allâh, didârı sevk edince de maksadına ulaşır. Elele verip istedikleri yerlerde gezip dolaşırlar. Fakat felek, Celîlî'yi bir oyuna getirir. "Vuslatını fûrkate tebdîl eyle". Bu meâldeki sözlerle Hecr-nâme'nin konusu tamamlanır.

Celîlî, "söz"ün nasıl olması gerektiğini, efsâne yazmadığını kimseden almadığını da beyan ederek, okuyanlardan düâ ister. Sonunda iki beyitlik bir kıt'ada, eserin yazılış tarihini 915 H. (1509/1510 M.) olarak belirtir.

Hecr-nâme 485 beyitlik bir mesevidir. Celîlî'nin iç dünyasına ışık tutması bakımından önemlidir. Şair, eserin tamamlandığı yıl olan 915 H. (1509/1510 M.) de 22-23 yaşlarındadır. Hecr-nâmenin konusu ister hayâlî, ister gerçek olsun, olgun düşüncelerle örülmüştür. Celîlî, bu yaşlarda, "bir şûh-ı cihâna" gönül vermiş, uğruna yanmış, yakılmış; dostlarından "tedbir" eylemelerini istemiş ise de aldığı cevap, sadece "bir iki gün sabr eyle" öğüdüdür. Sevgilisine hâlini arz eden bir mektup yazarsa, belki "o ateşli mektubun, onun taş gibi katı yüreğine tesir eder!" Celîlî, gönül verdiği, uğruna yanıp tutuştuğu "perî-çehre"yi gördüğü zaman nasıl hakarete uğramışsa, yazdığı mektubu ve onu götüren kişi de aynı hale dûçar olur.

"Söyle ey bülbül-i bahâr-ı sūhan" sözleriyle kendine seslenir. Bir taraftan hikâyeyi bitirmeye, öbür taraftan da "Allâhın inâyetini" dile getirmeye çalışır.

Celilî'ye göre, "tedbîr", "takdîr" ile uygun düşmelidir. Yoksa "vuşlat" mümkün değildir.

Hecr-nâme'de, Celilî, çok parlak ve ateşli tasvirlerle yer verir. O, bu tasvirlerle, Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ının temelini atmıştır, denebilir. Şair, "Hürrem-âbâd" a ulaştığı zaman, hikâyesini biraz daha geliştirmek isteseydi, muhakkak edebiyatımız bir büyük "aşk" mesnevisi kazanmış olurdu. Celilî, sözü uzatmaktan korkarak: "Ömür kısadır, hikâyeyi uzun etme" deyerek Hecr-nâmeyi bitirmiştir. Bununla da okuyucularını "düşünmeye" sevketmiştir. Gerçekten, Hecr-nâme, okuyanlarını "aşk" etrafında derin derin düşündürücü ifadeler taşır.

Hecr-nâme'nin şimdilik tek nüshası vardır. Maksudumuz, XVI. yüzyılın yetiştirdiği güçlü şairi Celilî'nin bu eserini daha geniş çevrelere duyurmaktır. Çünkü Celilî ve eserleri yakından tanınınca, edebiyat tarihimizde bâzı hükümlerin ve görüşlerin değişikliğe uğrayacağı kanâatini taşımaktayız. Bunlar arasında, Hamse-ler ve Hamse Şairleri hakkında yazılanları sayabiliriz.

(H E C R - N Â M E)

108b	Besmele nazm-ı 'âlem-ârâdur
Zakirine cihân müsellemdür
On toktuz harf ise ne var ma'dûd
Bâ beğâ vaşfına ser-âmeddür	Nâme-i zül'celîle tuğrâdur
N'ola disem ki İsm i A'zamdur
On sekiz biñ cihâna eyler cûd
Sini ye'cüc-ı fitneye seddür
5.	Mîmidür çeşme-i zülâl-i ma'in
Her elif bir nihâl-i ser-keşdür
Lâmı zülf-i cemâl-i sermeddür
Her ne teşdid kim hüveydâdur
Hâsi şan dide-i cihân-bîndür	Dehen-i cân-fezâ-yı hûru'l'in
Başı vahdet hevâsile hveşdür
Sünbû-i gîsû-yı Muhammeddür
Küngür-i kâh-ı dîn ü dünyâdur
Nergis-i bağ-ı millet ü dîndür
10.	İki râsı ki 'amberin-bûdur
İki hâ iki gonçe-i hândân
Güyyâ baht-ı rahmet içre muķim
Yâ çeküp sineye kemân-ı kader
Harekâtı cihâna bâ'ışdür	Çehre-i dînde iki ebrûdur
Zînet ü zib-i gülşen-i 'irfân
Nün şadef oldı noķta dürr-i yetim
İtdi tîr-i kazâya haşm-ı siper
Cünbiş-i âsumâna bâ'ışdür
15.	Sekenâtu ki tavķdur müşķin
Noķtalar encüm-i hidâyetdür
Ey Celilî günâh-kâra ne bîm	Oldı halhâl-ı sâķ-ı 'arş-ı berin
Râh-rev olana kifâyetdür
Hâtîme vâķı' oldı çün ki rahîm

بسم من عز اسمه و على

مالك الطوك ربنا الاطن

109a واجب الروح محيي الاموات

خالق النور جاعل الظلمات

20. يشهد الله كل من يبدر

انه لا اله الا هو

Ĥamd aña kim cihānı yaratdı
Dürdi bir emr ile nüh eyvānı
Yazdı levh-ı vüçüda hoş inşâ
Cümle maĥlûqdan idüp tekrım

Encüm ü mäh u mihri yaratdı
Ki sütün-ı dü'adur erkānı
Naqş itdi mezâhir-i esmâ
Ķıldı insānı aĥsen-i taqvim

25. İtdi nuṭṭ ile ġayrdan mümtâz
Ķaşr-ı lâhüta pâye itdi sözi
Virdi söz murġına hoş âvâze
Gerçi pây-ı süĥan uzatdı dest
Ol şeref virdi bir avuç ĥâke

Ĥil'at-ı fazlına yiter bu tırâz
Nür-ı nâsüta sâye itdi sözi
Köhne gülşende naġme-i tâze
Ķıldı seng-i sarây-ı vaşfı şikest
Ki Ķadem başdı farĶ-ı eflâke

30. Mäh-ı nev dergehinde ĥalĶa be-ġuş
Mezra'-ı âsumânda dâs-ı hilâl
Bâġ-ı gerdüni kılmaġa tezyîn
Virdi cân kisvetin âba
Ebr-i bârân çıkardı deryâdan

Nâf-ı şeb Ķapusında müşk-fürüş
Dâne-i vaĥdetine oldı dâl
Aşdı engür ĥüşe-i Pervîn
Bâliš-i dil Ķodı ser-i ĥvâba
Çeşme-i Ĥızr-ı bâġ-ı ĥaḍrâdan

35. Buldı andan mizâc âteş ü âb
Virdi bâġ-ı vüçüda âb-ı ĥayât
Ķara topraġı lâle-zâr ider
Ķonçe perde tıtdı vâlâdan

K'oldı hem la'l-pâre hem dür-i nâb
'Adem-âbâdı eyledi zulumât
Ķuru şâĥı benefşe-zâr ider
Güllere ĥil'at itdi dîbâdan

109b Kimde süsen-şıfat olursa zebân

Ya ser-â-pây ġonçe gibi dehân

40. İdemez biñde bir şenâsın edâ

Didi لا احنى çün rasül-ı Ĥudâ

Melikâ bende-i za'ifem ben
ĤırĶa-ı tâ'atüm mey-âlûde
Virdi şavt-ı terâne vü bâde
Ten diyârında ġam durur kâlâ

Zâr u ser-geşte vü naĥifem ben
Cür'a-ĥor ĥâk-i fersüde
Zühdümi âba 'ömrümi bâda
Dâġ-ı 'işyândur alnuma tamġâ

45. Âteş-i ma'şiyet tenüm yaĶdı
Vây írmezse raĥmetüñ âbı
Ķirdiġarâ'inâyetüñ ĥaĶıçün
'Arş u ferş ü semâ vü arz ĥaĶı
Enbiyâ evliyâ şefâ'atiçün

Ĥâşıl-ı zühd ü ĥarmanum yaĶdı
Gerdiş itmezse luṭf dü'lâbı
Raĥmet-i bi-nihayetüñ ĥaĶıçün
Ĥaşr ü neşr ü livâ vü ĥavz ĥaĶı
Eşfiyâ etkıyâ şafâ'atiçün

50. 'Âme vü ĥâşa luṭf-ı 'âmüñ içün
'İşĶdan baġrı başlular ĥaĶĶı
Eyle miskin Celiliye tevfiĶ

Ĥızr-ı imân şerif-i nâmuñ içün
ŞevĶdan gözi yaşlular ĥaĶĶı
Luṭfuñı kıl aña şefiĶ-ı refiĶ

- Hâtırın ma'rifetle âbâd kil
 Çeşmini nûruñ ile binâ kıl
 Cehl bendinden anı âzâd it
 Dilini zıkrûñ ile güyâ kıl
55. 'İlm virdüñ 'amel 'aâ eyle
 Nûr virdün mülk-i cânî âbâd it
 Çün ola berk-i 'ömr pejmurde
 Ya'ni ni'me'l-bedel 'aâ eyle
 Zulmet-i ma vü menden âzâd it
 Tünd-bâd ile şem'-i ten murde
- 110a Gerçi cürm ile kıldı nâme siyâh
 Bakma haţţ-ı siyâhî harfine
 Luţfuñi eyle 'ömr-ıvâh-ı günâh
 Sen kalem çek günâhı harfine
60. Seyyi'âtı yerine yaz hasenât
 Nâmemüñ zibi fazl-ı sermeddür
 Hâtem-i enbiyâ rasûl-i Hudâ
 Maḥrem-i sırr-ı perde-i lâ-rayb
 Sâlik-i râh-ı الذی اسرا
 استجب منه هذه الدعوات
 Çünkü tevqı'ı na't-i Aḫmeddür
 Hâdi vü mehdi-i sebil-i hüda
 Nükte-dân-ı rumûz-ı safha gayb
 Sâkin-i ḫanḫâh-ı ما اوحى
65. Vâkıf-ı râz-ı كنت كنز oldur
 Pâs-bân-ı sarây-ı vaḫdettür
 Kaşr-ı kadrine yazdı kil-k-i każâ
 Nefs-i kül kaşr-ı kadri derbânı
 Ser ü ser-ḫayl-i enbiyâ oldur
 Nükte-perdâz-ı كنت كنز oldur
 Hâzin-i maḫzen-i nübüvvetdür
 سبحان بعدة اسرى
 'Aql-ı kül pâs-bân-ı eyvânı
 Dürretü't-tâci evliyâ oldur
70. Sensin ey âfitâb-ı millet ü din
 Çarḫ kem-pâye kaşr-ı kadrüñden
 Kühl-i "Mî-zâg" sürme-i 'aynüñ
 Leyletü'l-Kadr müy-ı hoş-büyün
 Şeh-nişinüñ neşimen-i "Lev-lâk"
 Maḫla-ı âfitâb-ı evc-i
 Mihr bir zerre mâh-ı bedrüñden
 Sürme-i çarḫ gerdi-i na'leynüñ
 "Ve'ḏ-ḏuḫâ" na't-i rüy-ı dil-cüyün
 Mesnedüñ çâr-bâliş-i eflâk
75. Şeh-süvâr-ı semend-i temkînsin
 "Kâbe kavseyn menzil-i "Ednâ"ñ
 Ḥusrev-i heft-kişver-i dînsin
 "Li-ma'a'llâh" manşib-ı vâlâñ
- 110b Göklere şiyt-i nevbetüñ irdi
 Murğ-ı destân-serây-ı vaḫdetsin
 Ey kef-i ḫâk-i pâyüñ âb-ı ḫayât
 Şarḫdan ğarba da'vetüñ itdi
 Bülbül-i gülşen-i nübüvvetdin
 Olsa muḫtâc kaḫresine 'uşât
80. Zerr-i ḫâk-i râh iḫsân kıl
 Dem-i maḫşer Celiliyi yâd it
 Cânib-i Ḥaḫdan ola saña müdâm
 Daḫı evlât âliñe olsun
 Çâr-yâruñ durur çihâr-erkân
 Kaḫre-i ebr-i luḫfi bârân kıl
 Kaḫre ile bu zerreyi şâd it
 Elf ḫamdin ve elf elf selâm
 Âl-i nikü-ḫışâlüñe olsun
 K'oldılar çâr-rükn-i nüh-eyvân

85. Yâr-ı evvel hülâsa-i kevneyn
Hâmi-i din-i Hak 'ale't-tahkiğ
Mâh-ı evvân-ı "İz-hümâ fi'l-gâr"
Mehbit-ı nûr-ı Muştafâ oldur
Ser ü ser-hayli ehl-i tevhidün

90. Şerver-i din halife-i şâni
Ser ü salâr-ı hayl-i din Fârûk
Derresi zülf-i çehre-i İslâm
Nûş-ı 'adliyle şuarup dehri
Ger Züleyhâya virdi Yûsuf fer

111a 95. Nâsır-ı din halife-i şâliş
Mecma'-ı 'ilm (ü) câmi'-i Kur'an
Luft-ı ser-çeşmesi haya kâni
Ol durur nîk-ahter-i devrân
Sıbgata'llah aña gül-i hod-rüy

100. Şâh-ı din kim imâm-ı râbi'dür
Ol sipeh-dâr-ı nesl-i Muttalibi
Menba'-ı çeşme-i velâyetdür
Âyet-i هل اتى anuñ şâni
Mîr-i dîn Şihne-i Neced oldur

105. Her biri pîr-i hânkâh-ı yakîñ
Her biri pişvâ-yı ümmetdür
Her biri şâhbâz-ı sidre-nişin
Her biri âsumân-ı 'irfândur

Anlaruñdur riyâz u nûr-ı 'in

110. Dinle bir hoş hikâyet eyleyeyin
111b Diyeyin saña dâğ-ı derdümden
Ki neden çehre böyle zerd oldı
Ya neden böyle zâr u mañzûnum
Ya neden bunca nâle vü feryâd

115. Kankı şûh-ı cihâna dil virdüm
Gözümüñ diñmedügi âbı neden
Guşşamuñ kışşasını şerh ideyin
İdeyin bir tılsım anda nihân
Yazayın bir fesâne-i rengin

Mahrem-i hâş-ı şâni-i işneyn
Mâhi-i küfr Ebû-Bekir Şiddik
Şem'-i cem-'i mûhâcir ü enşâr
Mañzen-i sırr-ı enbiyâ oldur
Pişvâsı makâm-ı tecridün

Bâni-i 'âdet-i cihân-bâñi
K'irdi kadri livâsı tâ-'uyük
Kılıcından ruñ-ı zafer gül-fâm
İçürür kâm-i müşrike zehri
Virdi âfâka tâze 'ömr 'Ömer

K'oldı 'âlem nizâmına bâ'ış
Menba'-ı hilm Hazret-i 'Ösmân
Cüd deryâsı vü seğâ kâni
K'eyledi mâh u Zühre ile kırân
Kıldı bu gül meşâmını hoş-büy

Taht-gâhı sipihr-i tâsi'dür
Ol Ebû'l-feth İbnü 'amm-i nebi
Mañla'-ı ahter-i hidâyetdür

Naşş-ı Kur'an kemâl-i bürhânı
Kâşif-ı sırr-ı "Lev-keşef" oldur

لوکشف

Her biri mürşid-i mesâlik-i dîn
Her biri muhtedâ-yı milletdür
Her biri bülbül-i behişt-i berin
Her biri âfitâb-ı bürhândur

رضى الله عنهم اجمعين

Ne hikâyet şikâyet eyleyeyin
Eşk-i gülgün u rüy-ı zerdümden
Hem-demüm niçün âh-ı serd oldı
Nice Leyli gamında Mecnûnum
Nice Şirine olmuşam Ferhâd

Nice âşub-ı câna dil virdüm
Giceler görmedügi h'âbı neden
Şol ki itnâb vire tarh ideyin
Ki okındukça âteş ola 'ıyan
K'ola reşk-i nigâr-hâne-i Çin

120. Sünbül-i ter haç-ı siyâhı ola
Sürhî gül-zârdan hikâyet ide
Her elif ser-keş ola serv gibi
Tâ ola dâğ-ı zerd-i gül-zârı
Servler anda dūd-ı ah olsun
125. Lâle-zârı sirişk-i hün-âbı
Gönçeler anda zaḥm-ı peykândur
Süseni vaşf-ı ḥançer-i dil-dâr
Ben ki seyyâh-ı milket-i 'iškam
Gözedüp 'âr-ı ğayret-i akrân
- 112a 130. Kesb-i fazl u kemâl eyler idüm
Hoş alurdum zemânedan kâkı
Geçmez idi dil-i figârumdan
Ummaz idüm sipihr-i devrândan
Çünkü irdi bahâr-ı isti'dâd
135. Tâze gül virdi hâr-ı bâğ-ı ümid
Didiler nik-ḥvâhum olanlar
Saḥa seyr ü sefer münâsibdür
Seyrden bedr olur felekde hilâl
Güher-i pendî güşvâr idüp
140. Çâr u nâçâr 'azm-i râh itdüm
Gider idüm hezâr miḥnet ile
İster iken dūr-i girân-mâye
Bir 'aceb baḥr-ı bi-kerân gördüm
Nükte-dân fikri gibi bi-pâyân
145. Şanki Tûfân-ı Nüh seyl-âbı
Fî'l-meşel her habâbı bir gerdün
Dimezem cüy-bâr-ı Ceyhündür
Âteşi-tab' gibi cüş eyler
- 112b Bir gemi var idi hilâl gibi
150. Nice keşti ki bad-pâyidi
Küh-peyker velî sebük-refâr
Fil-tendür velî 'ukâb-şitâb
Gögsi üzre yürür şan ejderdür
Gerçi ebr-i siyâh-şüretdür
155. Güyyâ taḥtdur Süleymâni
Şan neheng-i muḥit-ı a'zamdur
Gemiyi çün ki sürdi keştibân
- Ḥarfler sebze vür giyâhı ola
Lâciverdi çemen rivâyet ide
Nokta pervâz ide tezerv gibi
Çemen-i sinemün nümüdârı
Sine peykânları giyâh olsun
- Eşk-i seyl-âbı dide dülâbı
Sebzeler reşk-ı tîğ-ı cânândur
Gülleri dâğ-ı sine-i efgâr
Hem-reh-i derd ü miḥnet-i 'iškam
Güş idüp naşihat-ı yârân
- Kaşd-ı câh u celâl eyler idüm
Geçürürdüm bu resme eyyâmı
Ki olaydum cüdâ diyârımdan
Ki beni ayıraydı yârândan
Virdi şâḥ-ı ümid berk-i murâd
- Jâle-i ter bitürdi râğ-ı ümîd
Mesned-i 'izz ü câhum olanlar
Terk-ı ḥatt-ı ḥazer münâsibdür
Ya'ni noḫşanı bulur evc-i kemâl
Güşda dürr-i şâḥ-vâr idüp
- Derd-i dilden bir iki râh itdüm
Ġam-ı yârân u dâğ-ı hasret ile
Çıka geldüm kenâr-ı deryâya
Şan zemin üzre âsumân gördüm
Reşk-i deryâ-yı kulzüm-i 'Ummân
- Dehr kâmina zehr-i cüllâbi
Kaḫresi baḥr-ı Kulzüm ü Ceyhün
Ki zemin üzre 'aks-i gerdündür
Derd-i dilder 'aceb ḥurûş eyler
Baḥr-ı aḫzâr yüzinde ḫâl gibi
- Hey nice bad-pâ şabâyidi
Bâd-peymây lik küh-vekâr
Pil-bân aña bād u şahrâ âb
Bî-ser ü pâ şabâya hem-serdür
Lik berk-ı 'acül-hey'etdür
- Kim yel olmışdı bende-fermânı
Tu'mesi ol sebebdan âdemdür
Bâd-ı nuşret eline virdi 'inân

- 'Azm-i meydân-ı baħr idüp fi'l-hâl Pil-vâr odı başına çengâl
Bir iki gün ki gitdi deryâda İrdi bir şehri-i ħurrem-âbâda
160. ħurrem-âbâd kim aña bedal Görmemiş çeşm-i pâsbân-ı Züħal
Dimezem âsumândur aña ħişâr Burc u bârûsı âsumâna medâr
Âsumân gibi şâmiĥu'l-erkân Kûh-mânend râsiĥu'l-bünyân
Nice şehri ol ki Mışır-ı şânidür Mışır sultânı pâsbânıdur
Cennet-âbâd kaşrdan ma'mûr Der ü divârı lü'lü-i menşûr
165. Evlerinüñ binâsı mermerden Nice mermer ki dürr ü gevherden
Ferşler anda levĥ-ı simindür Zârlar naqş-ı ĥâne-i Çindür
Mermeri şu gibi muşaffâdur Şanki âyine-i mücellâdur
- 113a Tâk u evvânları felek-girdâr عقدت ندى منتهى النهار
Câmi'i ehl-i zühde ĥışn-ı ĥaşin Nice ĥışn-ı ĥaşin ka'be-i din
170. Her kapusı behište bir hoş râh Yazılı لا اله الا الله
Ĥâşşa gülgeşt ü cüy-bârları Murg-ı zârı vü murg-zârları
Büstân u çemenleri dil-keş Şuları cân-fezâ hevâsı hoş
Gülşeni pür-şüküfe gün-â-gün Şan yire inmiş encüm-i gerdün
Ĥâki gibi hevâsı müşk-âmiz Çemeni hoş nesimi 'anber-biz
175. Gülleri tâze ĥüsn-i yâr gibi Kamu faşlı olur bahâr gibi
'Ayş u 'iştret yiridür eţrâfı Bâdesi bi-ĥumârdur şâfi
Kıldum anda ikâmete niyyet Tâ ki şugl eyleyem bir az müddet
Zühdden çevreme ħişâr itdüm Der ü divârın üstüvâr itdüm
Ne bileydüm ki n'olisar encâm Ne belâ göriser dil-i nâ-kâm
180. Cennet-âbâd imiş meger ol şehri Toli ĥür-ı semen-ber-i gül-çehr
Serv-ü bâlâlar u sehî-ĥadler Lâle-simâlar u semen-ĥadler
Var idi içlerinde bir meh-veş Güyiyâ bir nihâl idi ser-keş
Ne nihâl âfitâb-ı evc-i kemâl Nür-ı ĥüsnüyle dehr mâl-â-mâl
Nâzdan gözleri 'itâb-âlüd 'Âşıkuñ baĥtı gibi ĥvâb-âlüd
185. Adı Ĥıızr u lebi zülâl-i hayât Ol hayât âbına ĥaĥı zulümât
Bâg-ı ruĥsârı gülşen-i Rıdvân Sâye-i servi 'ömr-i câvidân
113b Sidreye serv-i ĥaddi baş egmez Ĥür eline şu koymağa degmez
Leblerinden 'aĥıĥ-ı nâb ĥacil Dişlerinden düri-i hoş-âb ĥacil
Çonçedür lik gonçe-i güyâ Servdür lik serv-i gül-simâ
190. Tütü-reftâr lik kebk-ĥırârın Kebk-reftâr lik tütü-fâm
Naĥl-i ĥaddi ki gülşen-ârâdur Bâg-ı ĥüsn içre serv-i ra'nâdur
Ĥâmetin şanma serv ya şimşâd Bâg-ı ümmidde nihâl-i murâd
Gülşen-i ĥüsninüñ şüküfesi çok Güllerinüñ veli benefşesi yok
Fitne-engiz çeşm-i câdüsi Şir-i 'âlem zebün-ı âĥûsı

195. Mürdeye cân virür tekellümde
Teni başdan ayağa nür gibi
Çün ki ol serv-i ser-keşi gördüm
Dögünüp taşlar ile âb gibi
Yaş döküp katre katre jâle gibi
200. Şundi bir câm sâki-i gerdün
Bir ayak şundi 'ışk şahbâsı
Gitdi elden 'inân-ı her tedbir
Bir hadeng atdı gamzesi per-tâb
Lebleri cânı mey-perest itdi
205. Ruhları oda urdı harmanümi
Ol hat u hâl ü kâkül-i hoş-bü
114a Câna tâb irdi âfitâbından
Yüzümün rengi za'ferân oldu
Başuma sebze gibi koydum hâk
210. Lâle-veş yollar üzre hâk oldum
Kâtı ol dem ki râhat u hoş-hâl
Göricek hâlümi ziyâde harâb
K'ey hevâ vü heves elinde zebün
'İşk zencirinün esirisin
215. Şem'-i cem'-i belâya pervâne
Sözünün mâh-ı nev zebânesidür
Hüblar sevmek oldu endişen
Yiridür dinse safta divâne
Baş hevâya koşup habâb gibi
220. Bir peri-veş cemâle meyl itdün
Olduñ ol serv-kad hevâ-dârı
Niçün itdün beni belâya esir
Eyleyen bu belâları sensin
Bilmezem kime ideyin feryâd
- 114b 225. Dil işidüp sözümü virdi cevâb
'İşk ile oldu cânâ çün bünyâd
'İşksuz kimse şanma insândur
'İşkdur emr-i "Kün fe-kân"a sebeb
'İşkdur "Küntü kenz" esrârı
230. Aşker-i mihre 'ışkdur micmer
'İşkdur cünbiş-i sipihre sebeb
'İşk ile zindedür zülâl-i hayât
- Cânı dü-nim ider tebessümde
Degül insân var ise, hür gibi
Şu gibi ayağına yüz sürdüm
Yile virdüm gönül habâb gibi
Hâke sürdüm yüzümü lâle gibi
- Ki şafak gibi tolu bâde-i hün
Başuma çıkdı şür u gavğası
Tevsen-i 'akl oldu şahrâ-gir
K'itdi peykânı sinemi pür-tâb
Şiše-i zühdümi şikest itdi
- Yakdı hâküster eyledi tenümi
Alnuma yazdı bir kara yazu
Veli 'ışk tutdı 'ışk tâbından
Gülşen-i 'işretüm hazân oldu
Sinemi gönçe gibi kıldum çâk
- Gül gibi yanup oda pâk oldum
Yürür idüm cihânda fâriğ-ı bâl
Eyledüm gönülüne hitâb-ı 'itâb
Nice mecnünsın "El-cününü fünün"
Bişe-i dağ u derd-i şirisin
- Âşinâ 'ışka 'akla bigâne
Tevsen-i çarh tâziyânesidür
Terk-i nâmüs u 'ardur pişen
Kim melâmetle olduñ efsâne
Bir sehi-serve akduñ âb gibi
- Gözlerüm çeşmesini seyl itdün
Sünbül-i zülfinün giriftârı
Dâm-ı gisü-yı dil-rübâya esir
Hâşe li'llâh ne dost düşmensin
Dâd u feryâd senden ey bidâd
- Ki baña eyleme hitâb-ı 'itâb
'İşksuz ola mı gönül âbâd
Merd-i bi-'ışk cism-i bi-cândur
'İşkdur hilkat-i cihâna sebeb
Sırr-ı "Ahbebtü" 'ışk âşârı
- Micmer-i çarha 'ışkdur aşker
'İşkdur seyr-i mâh u mihre sebeb
'İşkdur 'ışk nür eger zulümât

- 'İşksuz berk-i sebz virmeye hâk
'İşk ile dâğ-dârdur lâle
235. 'İşkdur gönçeye nikâb viren
'İşkdur güllere cemâl viren
'İşkdur dâğ-ı derd eger dermân
'İşk ile zü'l-hayâtdur her şey
Çün işitdüm gönül hıtabını
240. Anladum derdüme devâ yoğ imiş
Oldum kadüm hamîde nite ki cenk
Mutrıb-ı 'ışk ile olup dem-sez
K'ey cihânun nihâl-i ra'nâsı
- 115a Tâze gülsin hemîşe handân ol
245. Bir iki gün ki hüs'n çağıdır
Bülbül-i nâ-tüvânunı hoş gör
Sevdüğüm zâr u mübtelânı gözet
Ben ki derdünle dâğ-dâr oldum
Serv gibi hevâya baş koşdum
250. Kıldı sevdâ dimâğımı nâ-h'eş
Oldı cismüm gamun yolında hâk
Çehremi ğuşsa za'ferân itdi
Dile kâr itdi 'ışk cana dahı
Kûh-ı ğam oldı sine-i efgâr
255. Oldı Mecnûn gibi yirüm şahrâ
Büm-veş meskenüm hârâb-âbâd
Şey'ü li'llâh eylerem ey şâh
Âfitâbum nazar dirig itme
Hâk isem bir nazarda zer eyle
260. Çarh-ı ğaddâr gibi kılma cefâ
Çün ğaribem hâzer kıl âhumdan
Beni ğurbetde koma mihnet ile
Nice bununı gibi figân u âh
- 115b Eyle idüm vişâlden nâ-kâm
265. Bir refik-i şefik-ı yârândan
Hücreme hâlümü şora geldi
Didi âyin ü 'âdete geldüm
Görürem dil-şikeste olmuşsın
Za'fdan kâmetün hilâl olmuş
- 'İşksuz bitmeye gül ü hâşâk
'İşk ile eşk-bârdur jâle
- Sünbülün turesine tâb viren
Bülbüle süz u derd ü hâl viren
'İşkdur 'ışk vaşl eger derman
- ومن العشق كل شيء حى
Vech-i ma'kûl ile cevâbını
- Dil-i mecrûhuma şifâ yoğ imiş
Her kılum kıldı nâleme âhenk
Râst itdüm bu nağmeyi âğâz
Çemen-i hüs'n-i ü serv-i bâlâsı
Bâğ-ı hüsne gül-i gülistân ol
- Tal'atun zib ü lutf bâğıdır
Nâ-tüvân mihmânunı hoş gör
'Âlemün şâhısın gedânı gözet
Dâğ-ı 'ışk ile dil-figâr oldum
Sâye-veş hâk-i pâyüne düşdüm
- Urdı hâşâk-ı cismüme âteş
İtdi seyl-âb-ı eşk yir yir çâk
'İşretüm bâğın hazân itdi
Baht döndürdi yüz zemâne dahı
Nâhunum tîşe kûh-ken dil-i zâr
- Mihnet-âbâdı eyledüm me'vâ
Hem-demüm âh u nâle vü feryâd
Lutf kıl bâna hasbeten li'llâh
Zerreden hâk-i der dirig itme
Ger çara taş isem güher eyle
- Gözle âyin-i mihr ü resm-i vefâ
Seni sevdümse geç günâhumdan
Çam-ı hicrân u dâğ-ı hasret ile
Kim şererden tolardı micmer-i mâh
Şâm tâ şubh u şubh-dem tâ şâm
- İşidürmiş bu âh u efgândan
Çam u endühümü göre geldi
Ya'ni resm-i 'iyâdete geldüm
Dâğ-ı 'ışk ile haste olmuşsın
Ruhlerün zerd ü eşkün âl olmuş

270. Derd ü gamdan hayâle dönmişsin Nâleden târ-ı nâle dönmişsin
Yiter itdûñ figân u nâle vü âh Yiter itdûñ cihânı dūd-ı siyâh
Bize şerh eyle şerha-i sineñ Tâze kıl dâğ-ı derd-i dirineñ
Ki niçün böyle zâr u mañzûnsın Nice Leyli gamından Mecnûn^{vara}
Zahmuña merhem-i şifâ görelüm Yüregüñ derdine devâ görelüm:
275. Fikr ü rây ile idelüm tedbîr Görelüm kim ne gösterür taqdir:
Didüm ey fazl-ı luğf-ı rahmânî Nefesüñdür nesim-i rûhâñî
Ten-i rencûrumuñ şifâsı sözüñ Derdlü gönümüñ devâsı sözüñ
Nefesüñde nesim-i rahmân var Ki dilüñde hadîş-i cânân var
Eyledüñ çün ki hâlümü teftîş Diñle taqrir ideyin kem ü biş
280. Bir gül-endâma mübtelâ oldum Ki hazân yaprağı gibi şoldum
Nergisi gibi haste-hâl oldum Sünbülü gibi pây-mâl oldum
116a Sinemi gönçe gibi çâk itdüm Yüzümü sebze gibi hâk itdüm
Gerçi bülbül gibi çoğ itdüm âh Âh k'ol gül-ruğ olmadı âgâh
Didi ey nâ-tüvân ü haste vü zâr Sine-efgâr u dil-şikeste vü zâr
285. Ol ne bilsün seni ki hastesisin Seng-i hecriyle dil-şikestesinin
Görmeyince mizâc-ı bîmâri Kime kılsun tabib timârı
Bulmayınca fakîr-hâl-i tebâh Kime virsün zekâtı şahib-î câh
Yüri 'azm eyle küy-ı dil-dâra Bülbül-i zâr gibi gül-zâra
Eyle süsen gibi zebânunuñ tîz K'ola söz lâle-veş şerer-engiz
290. Gönçe-veş aç sine hünâbın Fâş kıl fâş dide seyl-âbın
Râzuñı gül gibi 'ıyân eyle Dâğ-ı derdüñ yiter nihân eyle
Serverâ istikâmetüñ söyle 'İşğdan bir 'alâmetüñ söyle
Gün gibi 'ışk-ı pâküñi şerh it Şubh-veş dilde çâküñi şerh it
Göñlüñüñ söyle derd ü guşşasını Kıl hikâyet bu kışşa guşşasını
295. Eyle derd-i derünüñ taqrîr Ola kim gönline ide te'sîr
Kadeh-i pendi çün ki nûş itdüm Ferahumdan huruş u cüş itdüm
Zahmuma merhem-i şifâ buldum Gönümüñ derdine devâ buldum
Şevkdan oldu sine mâl-â-mâl Külbe-i hüzneden turup fi'l-hâl
Eyledüm 'azm küy-ı cânâna Murğ-ı nâlân gibi gülistâna
300. Nâgehân gördüm ol meh-i ra'nâ Oldı gün gibi qarşudan peydâ
116b Hayret irüp zebânım eyledi lâl Mañv oldum yirümde zerre-mişâl
Ol peri-veş çü hayretüm görmiş Bu ne divânedür diyü şormiş
Nice mâtem tuta bu sinesi çâk Kim başına koyar şabâ gibi hâk
Yaresi bir zebân-ı hâl gibi Süsen-i gülşen-i melâl gibi
305. Hâke sürer yüzini lâle gibi Yaş döker kaatre kaatre jâle gibi
Şacı kuşlara âşiyâne midür Kendü Mecnûn-gibi nâ-tüvân mıdur
Bu'l-'aceb şekli var bu div gibi Kendüye söyler ehl-i riv gibi

- Div ise bizden anı dür eyleñ
Didiler div şanmañ âdemdür
310. Bâğ-ı dehre nevâ sözinden irür
N'ola kûyuñda hoş-nevâ olsa
Âsitâñuñda bir ğarib olsun
Çün bu sözi işitdi gül-ruhsâr
Belki her biri oldu bir hançer
315. Didi râğı n'ider gül-i ra'nâ
Bu'l-heves olmasun k'anı bu hevâ
Gül gibi güş urup çün işitdüm
Zâr-ı bülbül-veş idüp âvâze
Derdden sine kühsâr oldu
- 117a 320. Cânib-i Hâkdan irişüp tevfiķ
Göricek hâlümü ziyâde harâb
Ki niçün ebr gibi giryânsın
Zerre-veş niçün iztirâbuñ var
Berķ gibi nedür bu âteş-i âh
325. Neden oldu gözünñ tolı kan yaş
Bize râz-ı dilünñ 'iyân eyle
Çaldurup derd yaşduğundan baş
Çün ki irdüm maħalle-i yâra
'Âlem-aşüb tal'atın gördüm
330. Hayret irüp zebânüm eyledi lâl
Yâr çün böyle hayretüm görmiş
Eşk-i gül-gün u rüy-ı zerdümden
'İşveler eylemiş 'itâb-âmiz
Didiler sözlerünñ şerer-âlüd
335. Ser-be-ser şem' gibi yandı tenüm
Düşdi âhum şerâresi hâke
Girü dil-ħaste vü ħazîn oldum
Yine âheng eyledüm sâzum
Yine oldum melâmet ü rüsvâ
340. Bu durur ħâl-i zârum ey hem-dem
117b' Hâlümü çün refik güş itdi
Şem' gibi köyüñde baña özi
Didi çâre ne câna cebr eyle
Şabr ile irdi Yüsufa Ya'ķub
- Dâyire resm idüñ buħür eyleñ
Belki ķudsiler ile hem-demdür
- Şavt-ı 'işret-fezâ sözinden irür
Bezm-i vaşla ğazel-serâ olsa
Ol gülistânda 'andelib olsun
Oldı hem müyü ħışmdan bir ħâr
Dil uzatdı nite ki süsen-i ter
- Meges olur mı hem-dem-i 'ankâ
Bi-ser ü pâ ider nite ki şabâ
Jâle-veş göz yaşın döküp gitdüm
Eyledüm eski nağmeyi tâze
Gözümünñ yaşı cüy-bâr oldu
- Nâgehân irdi ol refiķ-ı şefiķ
Ķıldı luţf-ı tekellüm ile cevâb
Derd ile ra'd-vâr nâlânsın
Ol güneşden meger ki tâbuñ var
Gögi niçün bürür bu dūd-ı siyâh
- Nice miħnetden irdi başuña taş
Ĥâl-i zâruñ yiter nihân eyle
Didüm ey baña sevgülü ħartaş
Bülbül-i zâr gibi gülzâra
Zâr u biħuş yire yüz sürdüm
- Çalmadı hâlümü dimege mecâl
Bi-ħod u zâr ħâletüm görmiş
Olmış âĝâh dâğ-ı derdünden
Nükteler söylemiş helâk-engiz
Şanki ħaşâke urdılar bir od
- Ķan yirine oda boyandı tenüm
Çıkdı dūd-ı fiğânüm eflâke
Hem-dem-i âh-ı âteşin oldum
Çıkdı nüh-perdeden ser-âğazum
Zâr u ser-geşte vâlih u şeydâ
- Var ise yarama meded merhem
Acıyup baħr gibi cüş itdi
Ķanlar aķıtdı yaş yirine gözi
Bir iki gün belâya şabr eyle
Buldı dil derdine şifâ Eyyüb

345. Kim çekerse belâ-yı Ya'kûbı
Her fütûha çü şabrdur miftâh
Sonra tahrir eyle bir nâme
Kâğıdı reng-i za'ferân eyle
Şerh-i derd-i dil-i hazinüñi yaz
350. Sûziş-i sine şerhin eyle rakam
Çâk idüp bir kenârını bi-bâk
Sa'y ile iste merd-i kâşıdı cüst
Umaram kim ol âteşin tahrir
Çün ki gördüm kelâmını ma'kul
355. Bir zamân şabra eyledüm âhenk
'Âkıbet şem'-i şabr olup mürde
Ele aldum bir âteşin hâme
Câdü-yı Hind gibi efsün-sâz
Bir elif çekse şafhaya nâgâh
360. Kâtib-i vahy-i Hak ve "Belhüm" gayb Kâşif-i sırr-ı şafha-i "Lâ-rayb"
118a Şâh ammâ ne şâh 'anber-bâr
Bir şeker-ħande dil-ber-i emred
Bir büride-zebân ki güyâdur
Murğ-ı destân-serây-ı gülşen-i râz
365. Cuğd-veş meskeni şeb-i deycür
Yazdum evvel ki ey gül-i ra'nâ
Gül gibi zib-i 'âlem ol dâyim
Ben ki zencir-i 'ışk esiriyem
Gönlümi 'ışk dağ dağ itdi
370. 'İşretüm şubhı geçdi şeb irdi
Nergisün gibi ey yüzi gül-zâr
Gözlerün gibi nâ-tüvân oldum
Nâhunum zahmı şekl-i dâl oldı
Kırpügün urdı cânuma bir tır
375. Nokta hâlün çü bi-ħurûf irdi
Kâkülün oldı çün 'abir-efşân
Ėam-ı zülfünle düd-ı âhumla
Tâ gül-i tal'atun fûrüzândur
Serv-veş Ėak-i râha serkeşsin
380. Gül gibi ĥüsnüne ĥurur itme
Ėazer it bülbülün fiĥâmından
Şakın andan ki şahn-ı gül-zârün
- Eylesün pişe şabr-ı Eyyübı
Şabr kıl gör ne gösterür fettâh
Şöyle kim kanlar akıda ĥâme
Çehre-i zerdden nişân eyle
Şıfat-ı âh-ı âteşinüni yaz
- Ki okındukça âteş ura 'alem
Yâra gönder nişân-ı sine-i çâk
İlede bu belâlu kâğıdı cüst
Âhenin göñline ide te'şir
Eyledüm her naşihatini kabül
- Ya'ni 'aql ile şulh u 'ışk ile cenk
'İşk germ oldı 'aql efsürde
Yazmaĥa yâra derd ile nâme
Belki engüşt-i mu'cize-perdâz
Şan iki şak olur şahife-i mâh
- Ėâmet-i yâr gibi ĥoş-reftâr
Bir ĥaţ-âver büt-i reşiku'l-ĥad
Bülbül-i bağ-ı şî'r ü inşâdur
'Anelîb-i zebân ile rem-sâz
- Ėarab-âbâd-ı şafha-i kâfûr
Vey sehî-serv-i gülsitân-ârâ
Serv-veş sebz ü ĥurrem ol dâyim
Ėulle-i küh-ı derd şiriyem
Köhne deşt idi tâze bağ itdi
- Nice şeb rûz-ı bu'l-'aceb irdi
Ėaldı bu kûşede göñül nâ-ĥâr
Bir siyah-tâli-'i cihân oldum
Ėam-ı ebrün ile hilâl oldı
Ėey nice tır zehrden şemşir
- Kevkeb-i baĥtuma ĥusûf irdi
Silkdüm gerd-i ĥûşden dâmân
Yürürüm tâli-'i siyâhumla
Lâle-veş dağ-ı sine süzândur
Gül gibi 'andelibe âteşsin
- Vaşdan 'andelibi dür itme
Bu bahârün şakın ĥazânından
Meskeni ola her ĥas ü ĥârün

- 118b Gülşeni külhan ide âteş-i âh
Çemen-i bâğı ide hâküster
385. Ola her berk pâre-i âteş
Çün Süleymân-ı hüsnsin dâd it
Kâse-i sirke oldı mâl-â-mâl
Cân-ı şîrîni yakma hecrüñ ile
Çarhı yakar şerâre-i âhum
390. Ber, niyâz eyledükçe nâz itme
Vaşla irgür habib çün sensin
Çün temâm oldı nâme-i hasret
Turdı kâşid şabâ gibi çâlâk
İrdi çün hâk-ı âsitânına
395. Didiler yâra irdi bir kâşid
Âşınâdan nişân getürdüm dir
b) Görelüm nâmesini okıyalum
Ger icâzet olursa okıyalum
Kendü nâm u nişânını görelüm
Şoralım kim ne bâğa irdi hazân
400. Virdi destür çün peri-peyker
Çün dü'â kıldı 'ömr ü devletine
Çün peri-çehre açdı tûmârı
- 119a Bir varak gördi za'ferân gibi
Heçr büstânınıñ gül-i zerdi
405. Gonçe-veş içi top tolu hün-âb
Gül-i ter gibi dâmeni sad-çâk
Nüşa-i hecr-ü şerh-i dâğ-ı firâk
Cedveli eşk-i târinuñ şerhi
Bir hazân yaprağı imiş nâme
410. Noktalar yir yir itmege tezyin
Bildi gam-ğ'ârdan haber virür
Bülbül-i nâ-tüvân nişânıdur
Kâşıda hançer-i zebân urdı
Didi güncişk ide mi pervâz
415. Peşe simurğa hem-dem olur mı
Kılmasun berk ü bâr-ı vaşlı heves
Ummasun büy-ı lâle-ğaddümden
Dirmeye meyve büsitânımdan
Şâh-ı ümmidi olmaya gül-bâr
- Ola her şâh-ı sebz düd-ı siyâh
Lâleler anda olalar aḡker
- Her şükûfe şerâre-i âteş
Nür-ı mazlûmı luḡ ile yâd it
Hâk-i küyuñla eyleme pâymal
Telh-kâm itme zehr-i zecrûñ ile
Gâfil oturma kaşrda mâhum
- Cevrûñi çok vefâñı az itme
Eyle dermân ḡabib çün sensin
Kâşıda virdüm okıyup ḡalvet
Akđı ol serve şü gibi bî-bâk
Bülbül-i 'ışk gülsitânına
- Gonçe-veş var elinde bir kâğıd
Yâra berk-i hazân getürdüm dir
a) Ger icâzet olursa okıyalum
Görelüm nâmesini okıyalum
Şoñra berk-i hazânını görelüm
Nice bülbül bu berki virdi nişân
- K'irdi ol kâşid-ı füsün-küster
Nâmeyi öpdı şundi hazretine
Gördi efsün-ı mu'ciz-âşârı
Yazulan yazı kara kan gibi
Evc-i hasret meh-i cihân girdi
- Lâle-veş pür-şerâr-ı âteş-i tâb
Sebze-veş başına koyınmış hâk
Şafḡa-i derd ü berk-i bâğ-ı firâk
ḡaḡ sine-figârınuñ şerhi
Kara kanlara boyamış ḡâme
- ḡamlamış niçe kaḡtre-i hünin
Bir dil-efğardan haber virür
'İşreti bâğınuñ hazânıdur
Şanki bir tig-i cân-sitân urdı
Şol hevâda ki per açar şebbâz
- Zâğ 'anḡâyâ maḡrem olur mı
Ki virilmez bu bâğdan aña ḡas
Meyve-i ter nihâl-i ḡaddümden
Görmeye berk gülsitânımdan
Bitüre berk-i sebz yirine ḡar

420. Kâşîd ol nişi çün ki nûş itdi Zehr-âlûde sözi gûş itdi
Kıldı takrîr mâcerâyı aña Didi ol derd-i bî-devâyı aña
- 119b Çün ki gördüm sipihr-i ğam-fercâm Beni bahtum gibi ider nâ-kâm
Başladum derd-nâk âvâza Eyledüm eski nağmeyi tâze
Ya'ni feryâd u nâle mi kıldı Başına taş havâle mi kıldı
425. Başuma kûh-ı ğam havâle idüp Derd ü dilden figân u nâle idüp
Yürür idüm bu dâğ-ı derd ile Eşk-i germ ile ah-ı serd ile
Söyle ey bülbül-i bahâr-ı sühân K'oldı nevrêste lâle-zâr-ı sühân
Bize bâğ-ı vişâlden söyle Gül-i hüsn ü cemâlden söyle
Bülbül-i büstân-ı 'işret ol Murğ-ı destân-serây-ı vahdet ol
430. Hâr-ı hicrân-ı hikâyeti neçe bir Dâğ-ı hirmân-ı şikâyeti neçe bir
Neçe bir şerh-ı ğuşşa-i devrân Neçe bir vaşf-ı kışşa-i hicrân
Gülşen-i 'aysden hikâyet kıl Gülbün-i vaşdan rivâyet kıl
Eyle pervâz bâğ-ı 'işretde Âşiyân it nihâl-i vuşlatda
Nev-'arûs-ı vişâl yüzün aç Çehresine gülâb-ı ziver şaç
435. Şerh kıl bir fesâne-i rengin K'ola reşk-i nigâr-hâne-i Çin
Eyle efsâneye girü âğâz 'Ömr kütehdür itme kışşa dirâz
Çün ki gördüm piyâde (bir) tedbir Olmadı 'inân-keş-i takdîr
Her ne tedbir ki eyledüm engiz Oldı takdîr ile hilâf-âmiz
Gıtdi tedbir-i sa'y ü rây-ı taleb Ser-i ikdâmı kodı pây-ı taleb
- 120a 440. Aña dek kim 'inâyet-i Allâh Sevk-ı didâr eyledi nâğâh
Eyledi bi-tekellûf-i esbâb Feth-i bâb ol "Müfettihu'l-ebvâb"
Tâli'-i h'âb-nâk olup bidâr Nâğehân toğdı ahter-i didâr
Kevkeb-i bahtum oldı çün mes'ûd Elüme girdi dâmen-i maķşûd
Sâye şaldı baña hümâ-yı vişâl Şâh oldum zihî gedâ-yı vişâl
445. Dâmen-i vaşla dest-res buldum Ol hümâ-kadri ben meges buldum
Menzilüm oldı gülşen-i rıdvân Ya'ni kim hâk-i dergeh-i cânân
Cân u tem gibi mümteziç olduk Ni'met-i vaşla mübtehic olduk
'İşret-i şubh u şâm eyler idük 'Ays u nûş-ı müdâm eyler idük
Gâh 'ayş-ı teferrüc-i şahrâ Gâh seyr-i temmevvüc-i deryâ
450. Gâh gülgeşt-i bâğ eyler idük Geh temâşâ-yı râğ eyler idük
Geh düşüp şahn-ı bâğa lâle gibi Nûş iderdük piyâle jâle gibi
Neçe müddet sipihr-i ferzin-gerd Ruĥ-ı maķşûdum üzre komadı gerd
İtdi âhır hilâfına harekât Kıldı bir lu'b ile beni şeh-mât
Eyledi vaşlı fûrkate tebdil Râhatüm derd ü mihnete tebdil
455. Qanı ol dem ki râhatum varidi Vaşl bâğında 'işretüm varidi
Qanı ol dem ki hoş-nevâydüm Bezl-i vaşla gazel-serayidüm
Oldı hercâyı âfitâb gibi Akdı her bir deniye âb gibi

120b Tutdı keç-revligni gerdünuñ
'İşmeti perdesine irdi hâlel

460. Tiğ-ı hâr ile dest-i her hâşâk
Oldı bâğ-ı vişâli hâs-perver
Gülleri hem-dem-i kelâğ oldı
Tâze gül gibi girdi her begale
Gül gibi yüzi gözi açıldı

465. Oldı her bezmde şeb-ârâ şem'
Böyle (dür) bu cihânuñ âyini
Gâh vuşlat olur gehi fûrkat
Ġaraz efsâne şanmañ efsündür
Söz gerekdür hikâyeti n'ideler

470. Şöyle söz k'ola süz ile dem-sâz
Söz gerek k'ola vaşf-ı gülşen-i 'ışk
Sünbüli dūd-ı dil beyânı ola
Gülleri eşk-i hün-feşâ(n) vaşfı
Şıfat-ı lâle şerh-ı dâğ ola

475. Ben ki bu HECR-NÂMEyi yazdum Yazmağa göz sevâdını ezdüm
Şanmañuz Fürsden temettü' itdim Gayriler nazmını tetebbu' itdüm
Hâşe li'llâh ki müste'âr ola Şâ'ire müste'âr 'âr ola
121a Zâde-i tab'-ı nâ-tüvânumdur Meyve-i şahsâr-ı cânumdur
Gül-i gülzâr-ı bâğ-ı fikrümdür Lâle-i deşt ü râğ-ı fikrümdür

480. İltimâsum budur ki ehl-i nazâr
Eyleyen bu gülüñ temâşâsın
Süseni ile hem-zebân olan
Bâğbânın ide dü'âdan yâd

Üstine dutdı râst her dünüñ
Vuşlatı dâmenini tütüdi her el

Qıldı gül gibi dâmenin şad-çâk
Engübün-i lebi meges-perver
Bâğ-ı vaşlı mağâm-ı zâğ oldı
Câm-ı mül gibi vardı elden ele
Mey-i vaşlı döküldi şaçıldı

Hulq-ı pervâne gibi yanına cem'
Biledür âferin ü nefrini
Gâh râhat irür gehi miñnet
Yoğsa efsâne hâdden efsündür
Derd ü gamdan şikâyeti n'ideler

Derd-i dilden vire hazin âvâz
Her elif anda serv ü süsen-i 'ışk
Dūd-ı dil serv-i büstânı ola
Bülbüli nâle vü figân vaşfı
Sine evşâf-ı deşt ü râğ ola

Yazmağa göz sevâdını ezdüm
Gayriler nazmını tetebbu' itdüm
Şâ'ire müste'âr 'âr ola
Meyve-i şahsâr-ı cânumdur
Lâle-i deşt ü râğ-ı fikrümdür

Her kaçan k'ideler bu bâğa güzer
Seyr ider sünbül-i muţarrâsın
Nergisi ile ser-girân olan
Nazımın rahmet-i Hudâdan yâd

Toğuz yüz on beşe irmişdi târih
Ki silk-i nazma geldi HECR-NÂME
HAZÂN-NÂME hem itsem n'ola nâmın
GÜL-İ ŞAD-BERKden soñ yazdı hâme